

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №46
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«09-11» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «08» маусым күні 21 сағаттан «11» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 08.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Веревкина И.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «09» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай. Солтүстік-батыс желі 9-14, найзағай екзінде екпіні 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 12-17 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 7-12 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай. Оңтүстік-батыс желі 9-14, найзағай екзінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 14-19 градус жылы.
Теріскей Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-14,0 мм), найзағай. Оңтүстік-батыс желі 9-14, найзағай екзінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 12-17 градус жылы.
Жетісу Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай. Батыс желі 9-14, найзағай кезінде 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 11-16 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 9-14 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ болады. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 19-24 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ болады. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с күтіледі. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 19-24 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 18-23 градус жылы болады.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 11-16, күндіз 24-29 градус жылы болады.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жел шығыстан, оңтүстік-шығыстан, солтүстік-шығысқа ауыспалы, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 18-23, күндіз 30-35 жылы.
Сауыр	Түнде кей жерлерде, күндіз басым бөлігінде жаңбыр (2,0-10,0 мм), найзағай. Жел оңтүстік-батыстан солтүстік-шығысқа ауысады 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 6, күндіз 20-25, кей жерлерде 8-13 жылы.
Тарбағатай	Түнде кей жерлерде, күндіз басым бөлігінде жаңбыр (3,0-10,0 мм), найзағай. Жел оңтүстік-батыстан солтүстік-шығысқа ауысады 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25, кей жерлерде 28 жылы.
Қазақстандық Алтай	Басым бөлігінде жаңбыр (5,0-14,0 мм), найзағай. Күндіз кей жерлерде бұршақ. Жел оңтүстік-батыстан солтүстік-шығысқа ауысады 9-14, кей жерлерде 15-20, күндіз екпіні 23 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, кей жерлерде 8, күндіз 21-26, кей жерлерде 17 жылы.

**2022 жылғы "10-11" шілдеге арналған
ҚР таулы аумағы бойынша консультативтік болжам**

Алматы: 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 10-11 шілдеде ауа температурасы түнде 7-12, кей жерлерде 3-8, күндіз 15-20, кей жерлерде 20-25 градус жылы болады.

Жетісу: 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 10-11 шілдеде ауа температурасы түнде 7-12, кей жерлерде 3-8, күндіз 15-20, кей жерлерде 20-25 градус жылы болады.

Жамбыл: 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 10-11 шілдеде ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 19-24 жылы болады.

Түркістан: 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 10-11 шілдеде ауа температурасы түнде 7-12, кей жерлерде 11-16, күндіз 18-23, кей жерлерде 27 градус жылы болады.

Маңғыстау: жауын-шашынсыз. 10-11 шілдеде ауа температурасы түнде 20-25, күндіз 30-35 градус жылы болады.

Абай: 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм), 10-11 шілдеде ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 7, күндіз 22-27, кей жерлерде 30 градус жылы болады.

ШҚО: 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм), 10-11 шілдеде ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 7, күндіз 22-27, кей жерлерде 30 градус жылы болады.

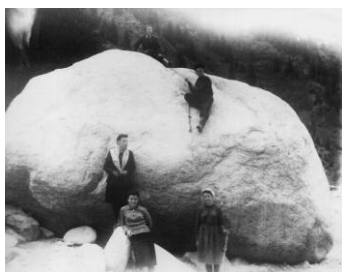
2022 жылғы 08 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде жауын-шашын әсерінен, кейбір өзендерде су деңгейі көтерілді: Құмбел өзені сағасы 1 см-ге, Түрген өзені – Таутүрген ГБ-те 2 см-ге, Талғар – Талғар ГБ-те 5 см-ге көтерілуі байқалды. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 9 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 5°C-дан 19°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4067 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

Шілде-жаңбыр мен гляциалдық генезисті селдердің қалыптасуының ең белсенді кезеңі. Сонымен, 1958 жылы 6 шілдеде және 1963 жылы 7 шілдеде Есік өзені алабында апатты гляциалдық селдер қалыптасты (мореналық көлдің босауы үңгір арқылы жүзеге асты). 1958 ж. селдің көлемі 4 млн м³, 1963 ж. селдің көлемі – 5,8 млн м³, максималды шығын – 7-12 мың м³/с. 1963 ж. сел Есік көлін жойды. 1977 жылы мореналық көлдің қазаншұңқыры қайтадан сумен толды (көлемі 480 мың м³ құрады). Гидрометқызметтің ұсынысы бойынша Қазселденқорғау көлден суды алдын ала ағызуды жүргізді (420 мың м³). Көлді реттілікпен босату бойынша уақытылы қабылданған шаралар қуаты бойынша 1963 жылғы ұқсас селдің пайда болуына жол бермеді.

1950 жылғы селден қалған үйінді. Селдің көлемі – 1,5 млн м³.

1921 жылғы 8 шілдеде жаңбыр генезисті селдің пайда болуы жаппай сипат алды, алайда апатты сел Кіші Алматы өзенінің алабында қалыптасты. Түрлі деректер бойынша селдің көлемі 1,6-дан 3,2 млн м³-ке дейін болған. Апаттан Алматы қаласы (Верный қ.) ең көп зиян шекті, 500-ге жуық адам хабар-ошарсыз кетіп, қаза тапты.

1950 ж. 8 шілдеде селдер Қаскелең, Ақсай және Үлкен Алматы өзендерінің алаптарында қалыптасты. Үлкен Алматы өзені алабындағы сел апатты сипатқа ие болды. Сел жүру кезінде адамдар қаза тапты. Селден келтірілген залал айтарлықтай болды: жеті су электр станциясы зардап шекті, қалалық су құбыры, ГЭС-1 кентінің бір бөлігі, көпірлер, жолдар және т.б. қирады. Толықтай осы кітаптан оқуға болады: Яфязова Р.К. *«Природа селей Заилийского Алатау. Проблемы адаптации»*. – Алматы, 2007. – 158 с.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "08" шілдеге**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 07.07	Мин. 08.07	08 сағ. 08.07	Күн. 07.07	Түн. 08.07	Орт. 07.07	08 сағ. 08.07	Орт. 07.07	Макс. 07.07	08 сағ. 08.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	11.1	5.7		9.8							*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			5.0			271	273				0	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			14.0			624	624	3.74	3.74	3.74	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	13.2	9.0		3.7							*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			13.0			278	277	4.09	4.28	3.89	0	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			13.0			115	113				0	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			15.0			51	51				0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			14.0	0.2		192	190	1.82	2.05	1.59	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			19.0	6.0		248	248				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			6.0			323	320	4.50	5.00	3.70	-1	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			17.0			279	279				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			10.0	5.0		68	68				+1	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			13.0			291	287	3.08	3.36	2.53	-2	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			13.0			217	216	0.92	0.95	0.89	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			18.0			294	294	7.34	7.34	7.34	-1	
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			17.0			119	121	1.2	1.30	130	+2	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			13.0	1.0		220	220				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			16.0	0.9		335	335				+5	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	14.5	5.5		5.2		131	137				+9	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру

«09-11» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. Топырақтың ылғалдануы өзгеруде, жауын-шашын түскенде өсіп, ашық ауа-райы кезінде төмендеуде, орта таулы аймақта алдыңғыдай жоғары; биік таулы аймақта мүмкін болатын қалыптан тыс мөнге жақындауда. 09 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (1-14 мм), найзағай. 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. 09 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (1-6 мм), найзағай. 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. 09 шілдеде күндіз кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай, бұршақ болады. 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	09 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ. 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	09-11 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	09 шілдеде түнде кей жерлерде, күндіз жотаның басым бөлігінде жаңбыр (3,0-10,0 мм), найзағай. 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр жауады (0,0-

		14,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. 09 шілдеде түнде кей жерлерде, күндіз жотаның басым бөлігінде жаңбыр (2,0-10,0 мм), найзағай. 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Қазақстандық Алтай	Мұздықтарда қар жамылғысының еруі жалғасуда. 09 шілдеде Қазақстандық Алтайдың басым бөлігінде жаңбыр (5,0-14,0 мм), найзағай. Күндіз кей жерлерде бұршақ. 10-11 шілдеде кей жерлерде жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.